

de Zelfzwichter

2012 / 1

Het Gilde van Vrijwillige Molenaars
Mijn molenuitzicht
Molen over de grens

de Zelfzwichter

Jaargang 16, nummer 1

maart 2012

ISSN 1877-7732

Losse nummers: 4 euro plus porto

De Zelfzwichter is het kwartaalblad van

HET GRONINGER MOLENHUIS.

Het blad verschijnt in de maanden maart, juni, oktober en december.

Donateurs van de Stichting Het Groninger Molenhuis ontvangen het blad automatisch.

DONATIES

Minimaal 16 euro per jaar

Het Groninger Molenhuis

Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen

(050) 313 00 52

info@groningermolenhuis.nl

www.groningermolenhuis.nl

Rekeningnummer: 1219317

REDACTIE

T. de Danschutter, J.T. van Dijk,

J.J. Harmsma, J. Kugel, T.A. Pol

redactie@groningermolenhuis.nl

Vaste medewerkers

Lammert Groenewold, Anne Wieringa

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen in te korten en/of aan te passen. Overname van artikelen is eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

Vormgevingsconcept

Opmaak

Drukwerk

Oplage

Sluitingsdatum

kopij 2012/2

Dineke Buist

Bert Holtkamp

Drukkerij Tienkamp

700 exemplaren

12 april 2012

OMSLAG-thema 2012: Participatie

In 2012 gaat De Zelfzwichter over participatie in de molenwereld. Het eerste nummer belicht het Gilde van vrijwillige molenaars. Theun Vellinga, voorzitter van het landelijk gilde en Willem Huizenga, voorzitter van het provinciale gilde op de stelling van korenmolen Wilhelmina in Noorder-hoogebrug (gemeente Groningen).

Foto: (voorkant) Elmer Spaargaren, Groningen; (achterkant) Jelte Oosterhuis, Usquert

Achtergrond: molen De Ruiten in Slochteren

AutoCAD-tekening: L. Groenewold, Froombosch

Voorpagina's 2012:

Participatie in de molenwereld

3 Participatie: het Gilde van Vrijwillige Molenaars

7 Molen over de grens

9 Mijn molenuitzicht: De Zuidwendinger

11 Voorvallen van molens en molenaars in vroeger eeuwen

14 boekennieuws

16 Museale molenvondst

19 Ander molennieuws

21 Verrassende molenfoto's

22 Molenonderhoud

23 Agenda

Achterpagina's 2012:

Molen over de grens

Het Groninger Molenarchief is gevestigd

in het Groninger Molenhuis

Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen

(050) 313 00 52

(geopend maandag t/m woensdag)

molenarchief@groningermolenhuis.nl

POLDERMOLEN 'T WITTE LAM IN GRONINGEN
GRONINGER MOLENARCHIEF

Zelfzwichter

Een wieksysteem met kleppen die automatisch openen en sluiten afhankelijk van de wisselende windkracht. Eén van de verbeteringen ten opzichte van de oudhollandse zeilwieken.

Participatie: het Gilde van Vrijwillige Molenaars

Beiden zijn gepokt en gemazeld wat betreft de molenwereld. Beiden hebben een totaal verschillende achtergrond qua werk en woonomgeving. Beiden raakten ze ondanks die verschillen praktisch tegelijkertijd gefascineerd door molens, nu alweer een dertig jaar geleden. Beiden vervullen ze nu een bestuursfunctie bij het Gilde van vrijwillige molenaars: Theun Vellinga als voorzitter van het landelijke gilde en Willem Huizenga als voorzitter van het provinciale gilde.

Dit is de eerste aflevering van een viertal bijdragen met als thema 'participatie'. In het woordenboek wordt deze term omschreven als: 'deelname'. Bij zowel het landelijk als het provinciale gilde gaat het om twee zaken: nieuwe mensen – doelgroepen – betrekken bij het molenaarsvak en meer mensen betrekken bij de molenwereld, als bezoeker. En daaronder zijn ook weer toekomstige molenaars...

Eigen achtergrond

Zowel Huizenga als Vellinga kenden nog de tijd, dat vrijwillig molenaars werden opgeleid door oude beroepsmolenaars, die echt 'productie hadden gedraaid'. Huizenga: 'Mijn eerste dag was op de molen van Vierhuizen, bij Bernard Dijk. Bij een werktemperatuur van 5 tot 7 graden ging je gewoon door. Je moest ook omhoog. Nu heb je tuigjes, toen niks van dat alles. Er waren ook geen toiletten; je had een emmer...' Ook Vellinga heeft zo zijn herinneringen aan die beginperiode: 'Ik heb ook les gegeven op de molen in Marle te Overijssel, aan de IJsseldijk. Dat was een molen met uitgesleten en te scheef staande trappen. Daar was nog

een beroepsmolenaar actief tot in de jaren 70. Er is in de molen nog niks veranderd.'

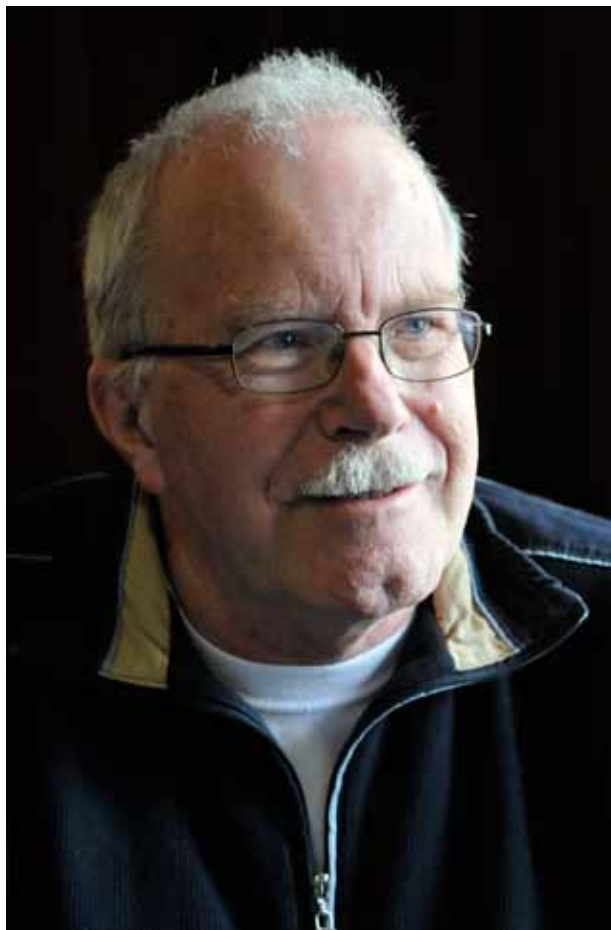
Hoe raakten beide gildebestuurders bij de molenwereld betrokken? Huizenga: 'Ik was eerst werkzaam bij de AMRO-bank en later bij Nelf-lakken, tot eind 2010. Ik woonde schuin tegenover de molen van Usquert en zag hoe slecht die was. Er stond een bord bij met "Levensgevaarlijk" er op. Bij storm zag je de wieken heen en weer gaan. In 1982 ben ik er in geweest. Alles lag vol met troep: oude lampen, huisraad van uitzettingen. De gemeente kocht de molen toen bekend werd dat de eigenaar hem wilde slopen. De "Eva" was in 1936 stilgezet; in de jaren 1953-'56 gerestaureerd, dat zag ik vanuit de school aan de overkant gebeuren. Daarna stond hij stil, want er was geen molenaar, en raakte weer in verval. In het begin van de jaren '80 was in het dorp een groep die weer met de molen wilde beginnen en deze provisorisch had opgeknapt: gaten dichtgemaakt met gaas en zo. Daarbij raakte ik betrokken als secretaris van de "inzamelingsgroep" voor de restauratiegelden; ik ben er ingetuimd op verzoek van de gemeente.'

Vellinga heeft zo ook zijn eigen verhaal: 'Wat doe ik voor de kost? Ik werk bij een onderzoeksinstituut van Wageningen University and Research Centre. Ik houd me bezig met de veehouderij. Tijdens mijn studie in Wageningen begon mijn interesse in molenbouw. Toen zei mijn vriendin: "Waarom ga je niet draaien?" Zo ben ik in Wageningen in 1982 of 1983 begonnen. In '86 deed ik examen. Daarna heb ik al mijn tijd in Overijssel gedraaid.'

Participatie: vroeger en nu

Aangezien dit artikel er één is, dat als thema 'participatie' heeft, is uiteraard de hamvraag wat de twee gildevoorzitters daar nu onder verstaan. Ze constateren dat er in die dertig jaar dat zij actief zijn wat dat betreft grote veranderingen zijn opgetreden. Vellinga: 'Jonge mensen waren het vooral, destijds. Waarom? Ik ben er niet achter hoe dat kwam. Het is echt begonnen in 1967 met knapen van in de twintig, dus van 1946, '47, '48. Er gebeurde toen al niets meer met de molens, maar zij hadden het draaien nog meegemaakt. Wat de situatie van tegenwoordig aangaat, kun je gezien de huidige leeftijdsopbouw van het Gilde rustig spreken van een "oude mannenclub". Er moet wat gebeuren. De VUT is afgeschaft. Die vervroegde uittredingsregeling vormde een reservoir van nieuwe mensen, die wel twintig jaar meekonden. Nu de pensioentijd weer naar 65 en ouder gaat, zijn mensen fysiek minder. Ze beginnen er niet meer aan, of het aantal jaren als actief molenaar is minder dan voorheen. De vraag is ook hoe jongeren erbij te betrekken. We hebben ook geen enkele allochtoon; geen Turk of Marokkaan of Antilliaan.'

Huizenga kan dat volledig beamen: 'In de jaren '70 en '80 had je jonge mensen van eind twintig en begin dertig. Er waren in het algemeen veel meer jongeren,

maar het bestand vergrijsde en werd "oubollig" genoemd. Nu zijn er veel meer vijftigplussers. Die verschuiving loopt al een tijd. Het zijn nu vooral ouderen of vrij jonge mensen. Jeugd zie je vrijwel niet. We vragen ze eerst als vrijwilliger en dan, als we "beet" hebben, als cursist. Vaak zijn het bezoekers. Bezoekers zijn mensen met kinderen tot een leeftijd tot 15, dan volgt er heel lang niets en dan komen ouderen. Maar dat is overal zo.' Vellinga vervolgt: 'Het proces is nu zover gevorderd, dat we dat constateren. Wat daaraan te doen is nog de vraag, maar we weten welke richting het op moet: jongeren, allochtonen en niet te vergeten vrouwen: we hebben 2150 leden waaronder maar honderdenvijftig vrouwen. Dat mag wel eens recht worden getrokken. We gaan nadenken over landelijke werving.'

Benadering van het molenaarschap

Ook qua benadering van het 'molenaarschap' zijn er in de loop der jaren grote veranderingen opgetreden. Vellinga: 'De eerste lichte instructeurs bij de opleiding was beroeps, die vond dat je moest blijven draaien. Nu is er al de tweede of derde generatie vrijwilligers die vrijwilligers opleidt. Eerst was hoofdzakelijk de techniek leuk, nu gelden vooral tevreden bezoekers.' Huizenga: 'Toen ik begon was er een molenaar te Uithuizen waarbij je als je niet-beroepsmolenaar eigenlijk niet meetelde. Je mocht hier en daar niet aankomen en fietsers mochten er hun rijwiel niet tegen de heg zetten.' Vellinga: 'Die "oude" molenaars lieten de molen draaien om te malen of water uit te slaan. Bij weinig wind konden ze nog "voor de prins draaien", meer deden ze niet. Als ze instructie gaven, was de molen van 9 tot 12 volgens plan in bedrijf was en dat was het: zo'n molen moest draaien. Stilstaan voor instructie deed je niet.' Huizenga: 'Er waren wel een beroeps in Gelderland, die de molen lieten draaien terwijl er niemand was. Ik was daar eens op bezoek en zag pas na anderhalf uur iemand komen, die zei: "Je dacht toch niet dat ik hier de hele dag bleef zitten?" In het begin maalde je vrij veel, nu niet meer.' Wat de opleiding voor vrijwillig molenaar betreft, concludeert Vellinga: 'Eigenlijk was malen nooit een doel. We leidden op "voor de prins", niet voor het malen van graan, het slaan van olie, of het uitslaan van water. Het gaat om het draaien van de molen: "rust roest"; stilstand is achteruitgang; bij het draaien ontdek je kleine mankementen. Je begint omdat je het leuk vindt; het is een hobby. Later besef je dat het een monument is.'

Met de nieuwe benadering van vrijwillig molenaars en het aantrekken van bezoekers veranderen ook de opleiding(en). Huizenga schetst kort de geschiedenis van het Gilde: 'De provincie wilde één molenorganisatie. Je had een Vereniging Vrienden Groninger Molens met donateurs, het blad de *Zelfzwichter* en

een- of tweemaal per jaar een excursie. De Stichting Groninger Molens had eigen molens. De provincie wilde alles graag samenbrengen onder het Groninger Molenhuis, inclusief het Gilde. Daar hebben we een stokje voor gestoken. We behoren onder het landelijke Gilde.' Vellinga: 'Het probleem is, dat wanneer je er een afdeling uithaalt, je versnippering krijgt en ook de verzekering veel lastiger is te regelen. Stichting De Groninger Molen werd wel opgeheven. De Molen 'Goliath' werd door een plaatselijke stichting overgenomen. De overige molens gingen naar het Groninger Landschap. Het Groninger Molenhuis werd als overkoepelende organisatie opgericht en werkt nauw samen met de afdeling Groningen van het Gilde.'

Veranderingen in de opleiding

Huizenga: 'Je hoeft nu niet alle balkjes meer te weten. Mijn examinerator begon bij het gras en ging toen omhoog. Mijn toelatingsexamen was te Vierhuizen. Twee mensen van het Gilde wilden de molen zien draaien. Dan was het goed. Maar het kwam niet altijd goed. De examencommissie zag soms te weinig. Daarna volgde een echt toelatingsexamen. Dat is nu hetzelfde als het landelijk examen. Een commissie van het Gilde neemt de test van zo'n anderhalf uur af: opzeilen, draaien, veiligheid, onderhoud en weer. Dat gebeurt niet op de cursusmolen, maar op een andere. Indien dat examen voldoende is, volgt na een half jaar officieel examen. Dat diploma is in heel Nederland geldig. In Groningen waren er verschillende mensen van de universiteit, zelfs chirurgen. Die waaieren uit over Nederland: ook Holland en Utrecht. Je moest daarom alles weten, ook van de paltrok. Nu is dat meer geregionaliseerd. Groningen heeft maar twee standaardmolens en één houtzaagmolen, maar de kans bestaat dat je op een ervan examen moet doen. Noord-Drenthe heeft nog een oliemolen in Roderwolde. Wanneer er bij acht kandidaten zes uit Groningen en twee uit Drenthe komen, dan kan het examen nog wel in Noord-Drenthe worden afgenomen en kan het ook een oliemolen zijn. Iedere instructeur doet de opleiding op zijn eigen wijze; heeft daar een eigen idee van en zijn eigen interesses.'

Vellinga: 'Goede vragen stellen is moeilijk. Leerlingen moesten alles van de constructie van een windmolen weten. Dat hoeft niet meer. Maar wat betreft kennis qua veiligheid, achtergrond, constructie: dat is voor 95 procent voor alle molens hetzelfde. Doorzagen over de constructie heeft geen zin. Huizenga verduidelijkt: 'Het lesboek is gebleven, zoals het is opgebouwd, maar is nu meer een naslagwerk. Vanaf volgende week (28 januari A.B.) zijn er lesbrieven. Het 'Blauwe Boek' wordt dan echt een naslagwerk.' Vellinga: 'Het was veel lezen en leren. Een aantal leerlingen slaagde niet. De lesbrieven zijn een nieuwe vorm van leren. De instructeur blijft belangrijk. Hij vertelt het verhaal; de nieuwe molenaar

leert vanuit de praktijk. Bij de theorie gaat erom achtergrond en inzicht te verkrijgen vanuit de praktijk. De lesbrieven zijn er om de opleiding toegankelijker te maken, structuur te geven. We hopen deze aanpak wervender is. Ook mensen die meer op de praktijk zijn ingesteld moeten het kunnen doen. Nu gaat het er meer om wat iemand weten moet om de molen te draaien. De rest is leuk (meegenomen).' Huizenga: 'Vroeger moest je alles weten, opdreunen. Zaken die leuk waren om te weten en af en toe ging het om: hoe zit het in elkaar? Nu gaan de vragen meer over onderwerpen als veiligheid: wat kan er fout gaan; smeren en draaien; het weer op korte termijn, wat zie je aan weerkaarten?'

De rol van het landelijke Gilde

Wat doet het landelijke Gilde? Vellinga: 'Dat is het beschikbaar stellen van landelijke faciliteiten en het vaststellen van randvoorwaarden. De uitvoering is in handen van de afdelingen met hun instructeurs en leerlingen. De aanpassing van de opleiding gebeurt door een werkgroep in overleg met de leden van de afdelingen. Het landelijke Gilde heeft een opleidingsraad, daar zitten alle afdelingsbesturen in. Het landelijk Gilde zorgt voor ondersteuning, verzekeringen, de algemene opzet van opleiding, de lesstof, de inhoud van opleidingen, contacten met de Hollandsche Molen

en veiligheid. Van steeds groter belang is de veiligheid. In Groningen heeft men veel gedaan aan de veiligheid, voortbouwend op de zogenoemde arbo-eisen, wat landelijk is voortgezet. Voor de veiligheid bestaat er een wettelijke ondergrens, die landelijk wordt vastgelegd. We willen zo veel mogelijk voorkomen dat er ongelukken gebeuren. Als er te veel zijn, kan er gezegd worden "Het is zo gevaarlijk, dat het beter is om de molens te sluiten", en dat wil je niet.

Een instructeur is een geslaagd molenaar met een aantal jaren praktijkervaring. Leerlingen moeten 150 uur op de molen, waarvan 30 uur op een 'vreemde' molen, dus niet de lesmolen en van een ander type. Als de instructeur denkt dat de leerling voldoende praktische kennis en vaardigheden heeft, geeft hij die persoon op bij de afdeling voor een toelatingsexamen. Van de molenaars die geslaagd zijn voor de toelating op provinciaal niveau gaan de namen naar examencoördinator, die de gedraaide uren controleert. De lijst met namen gaat naar de Hollandsche Molen, die examineert. Het examen is onder verantwoordelijkheid van de Hollandsche Molen, dat geldt ook voor de exameneisen. Het bestuur van het Gilde heeft daar geen bemoeienis mee, maar levert alleen kandidaten aan.'

Besluit: nieuwe ontwikkelingen

In de afgelopen jaren zijn er nieuwe ontwikkelingen. Huizenga: 'Dan gaat het bijvoorbeeld om de molenbiotoop. Iemand bij het Groninger Gilde die bij de provincie gewerkt heeft houdt zich daarmee bezig. Bestemmingsplannen worden doorgegeven aan de biotoopwacht die bekijkt of ze de omgeving van de molen niet schaden. Ook is het belangrijk om eigenaren bewust te maken hoe ze dingen moeten aanpakken. Bijvoorbeeld wanneer ze willen restaureren met goedkoop hout, dat frustreert soms. Je kunt daar als molenaar iets aan doen.'

Vellinga: 'Je ziet dat de rol van de molenaar verbreed: biotoop, bezoeker, veiligheid: kortom meer oog voor de technische en sociale omgeving. Zorgen dat mensen het leuk vinden, ze erbij halen; de burens erbij betrekken, buurtgenoten, bezoekers. De molenaar vindt de molen leuk, maar het is niet een "speeltje" alleen van hem. Waar wil je naartoe? De bevoegdheid van het molen draaien verbreden. Dan is omgaan met de omgeving belangrijk. Dat moet je in de opleiding brengen en de uiteindelijke molenaar er bewust van maken; andere vaardigheden bijbrengen dan alleen de molen: ook buurtgenoten en bezoekers. Mensen moeten molens meer leren waarderen; ze zien als publiek bezit; de samenleving levert ook de middelen: "Het is ook "mijn molen"..."'

BAKKER
de Rappe
Schoenlapper

A-Kerkhof 33
9712 BC Groningen
Telefoon: (050) 312 08 07

 DUNNING
MOLENBOUW
ONDERHOUD • RESTAURATIE
Provincialeweg 28 • Adorp • 050-3061221
info@dunning-molenbouw.nl
fax: 0598-450013
06-51856323

www.dunning-molenbouw.nl

Molen over de grens

Dit jaargang heeft de Zelfzwichter een artikelenserie met portretten van 'Molens over de grens'. Het eerste artikel richt het vizier op Fryslân en gaat over koren-, pel- en houtzaagmolen de Zwaluw in Burdaard. In de komende nummers staan molens uit Drenthe, Duitsland en een verrassende locatie in Groningen centraal.

Malen op de Zwaluw

Je kunt de Zwaluw niet missen: gelegen aan de Dokkumer Ee verheft hij zich al van verre met zijn 36 meter boven het vlakke land. Eenmaal aangekomen worden we hartelijk ontvangen door molenaar Jan Tollenaar, die tussen het moment van uitstappen en het binnengaan van de molen de historie van deze unieke koren-, pel- en houtzaagmolen uit de doeken doet. Tollenaar vertelt over de drie generaties Steenhuisen die tot 1966 met de molen hun dagelijks brood verdienden, over de bliksem die in 1972 insloeg, waarbij alleen het onderstuk bleef staan en over de restauratie die maakte dat vanaf 1987 de molen weer in zijn volle glorie te bewonderen was. Bij binnenkomst in de Zwaluw valt gelijk op dat hier gewerkt wordt: de entree staat vol met werktuigen om te schonen, te mengen en op te zakken, verder kasten en overal meel. Daar tussendoor banen we ons een weg naar de kantine waar de kachel brandt en de koffie in de maak is. Heerlijk! Molenaar Jan vertelt ons over zijn leven als beroepsmolenaar en zijn visie daarop.

Jongensdroom

Jan Tollenaar wordt als zeemanszoon geboren in Delfzijl en groeit op in Maassluis en later in Friesland. Als student in de stad Groningen in 1980 fietst hij, in een zwarte houtje-touwtjesjas, naar molen Joeswert

van Rolf Wassens in Feerwerd. De jas, bij het verlaten van de molen helemaal wit, is eenmaal terug in Groningen, vanwege de wind weer zwart geworden. Maar zijn liefde voor de molen – en vooral voor het malen van graan – is geboren.

Op zijn 23e geeft hij zijn studie sociale geografie op. Hij voelt aan, dat hierin niet zijn toekomst zal liggen. Hij verhuist naar Wervershoof bij Andijk, waar zijn jongensdroom, malen en nogmaals malen, als mole-naarsknecht in vervulling gaat op molen De Hoop. Dat hij er ook nog mee verdient, is mooi meegenomen. Maar Jan's hart blijft naar het Noorden trekken en als hij hoort van de herbouw van de Zwaluw benadert hij de Stichting, tekent een contract en trekt in 1988 met zijn zwangere vrouw naar Burdaard om als zelfstandig molenaar een maalderij te beginnen. Voor het zover is, moet er nog een hoop gebeuren om de molen echt maalvaardig te krijgen. Zo moeten bijvoorbeeld het kruiwerk en de zelfzwichting verbeterd worden, zodat de molen bedrijfszekerder is. Want, en dat is voor deze molenaar de kern, hij bekijkt de molen niet als monument voor zijn hobby, maar als instrument voor zijn broodwinning: het leveren van meel van goede kwaliteit aan bakkerijen en particulieren. "Aan het brood kun je proeven of de molen goed werkt, of de zelfzwichting goed is afgesteld en het toerental van de wieken constant is geweest."

De sfeer is voor Jan niet belangrijk; de molen hoeft niet 'mooi' te zijn. Hij voelt zich niet echt betrokken bij het wel en wee van de Friese molenorganisaties. Jan voelt zich meer aangetrokken tot het Ambachtelijk Koren-molenaarsgilde. Het laten draaien van de wieken voor bezoekende toeristen, het opleiden van nieuwe vrijwilligers en het zagen van de stammen in de zagerij

KOREN-, PEL- EN
HOUTZAAGMOLEN
DE ZWALUW IN BURDAARD

laat hij graag over aan een groep vrijwilligers. Het gaat Jan om het malen van graan tot een hoogwaardig meelproduct. Wat dat betreft zou dit artikel ook kunnen schuilen onder de titel: Molens over de grens van vrijwilligheid.

CO₂ neutraal

Toen Jan in 1988 in Burdaard begon, was de Zwaluw echter niet de enige molen in Friesland waar op commerciële wijze gemalen werd. In Stiens, zo'n 10 kilometer fietsen van Burdaard, stond molen De Hoop, die van oudsher aan Friese bakkers leverde. Nadat deze molen in vlammen opging, ging Jan's meelverkoop met sprongen omhoog. In de herbouwde molen in Stiens bevindt zich nu een verkooppunt van het meel van de Zwaluw. Het leveren van een goed ambachtelijk product, CO₂ neutraal, het werken met oerkrachten en dan een product dat zijn weg naar de markt vindt; dat is wat Jan drijft. Hij ziet, dat hij de tijd mee heeft gehad (en nog heeft): zo kwam in 1985 de eerste elektrische broodbakmachine van Panasonic op de markt met een prijs van f 900,- : een noviteit. Al snel zakte de prijs doordat er meerdere aanbieders van deze machines kwamen en zelf brood bakken werd een geliefde bezigheid in menige keuken. Jan haakte daar op in en de markt voor de particuliere verkoop groeide explosief. Waar hij eertijds voor 95% voor de bakkers maalde, draait hij nu voor 80% voor de particuliere verkoop. Broodbakken en dus ook de grondstof meel is een onderdeel van een lifestyle geworden.

Complex

Als ondernemer, Jan ziet zichzelf overigens liever als een miskend artiest, gaat Tollenaar in eerste instantie voor de goede maalvaardigheid van de Zwaluw, zodat hij in staat is een topproduct te leveren. Daarbij heeft

hij uiteraard ook te maken met anderen: de gemeente Ferwerderadiel, die eigenaar is en de restauratie verzorgde en de stichting koren-, pel- en houtzaagmolen 'De Zwaluw', die het beheer over het totale complex voert en waaronder ook de vrijwilligers vallen die Jan helpen en ervoor zorgen dat de houtzagerij in bedrijf is en die rondleidingen over het complex verzorgen. Jan is lid van het reeds eerder genoemd Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde dat zich onder meer bezig houdt met de kwaliteit van de door haar leden geleverde producten. Ook heeft hij te maken met de Voedsel en Warenautoriteit en de hygiënecodes van het Productschap Akkerbouw. Op de vraag wat die belangrijkste codes zijn, heeft Jan als antwoord: "Je moet de risico's beheersen". Welke deze risico's zijn? "Schimmel en vocht!!"

Behalve de maalderij beheert hij samen met zijn vrouw voor de gemeente het naast gelegen haventje met kampeergelegenheid en trekkershutten aan de Dokkumer Ee. 's Zomers is het aan de voet van de molen een drukte van belang. Als de passant te land of te water blij met het gekochte meel huiswaarts gaat om er heerlijke broden van te bakken, voelen Jan en zijn vrouw zich gelukkige mensen. En dat komt niet alleen vanwege de verdiende euro's.

Het wordt al donker als wij de Zwaluw achter ons zien verdwijnen en onze weg zoeken door het Friese land: terug naar Groningen. De bevlogenheid van de molenaar nemen wij mee en zijn dromen over de molen en het meel als antidepressivum in de hectische tijden waarin we leven, als symbool van het kunnen ontsnappen aan de gejaagdheid van onze wereld.

Voor meer informatie:

www.dezwaluw-burdaard.nl

www.tollenaararmolenmeel.nl

www.molenaarsgilde.nl

TEKST JOHAN VAN DIJK

FOTO JAN DANES

Mijn molenuitzicht De Zuidwendinger

In Uitzicht op de molen zullen mensen die op de één of andere manier uitzicht hebben op een molen aan het woord komen. De familie Leistra uit Hoogkerk/Vierverlaten heeft uitzicht op De Zuidwendingermolen. Harm Leistra vertelt over zijn herinneringen aan deze poldermolen.

De vader van Harm Leistra (1963) kocht de boerderij naast de molen van de familie Kazemier en Harm werd op deze boerderij geboren. "De molen was drie jaar voor mijn geboorte voorzien van een elektromotor. In principe kon die nog op windkracht draaien, maar dat gebeurde in de praktijk niet meer." vertelt de buurman

van De Zuidwendinger. Een draaiende molen kan Leistra zich van vroeger niet meer herinneren, maar dat neemt niet weg dat hij als kind menig uur bij de molen heeft doorgebracht. Leistra speelde met zijn familie en vriendjes vaak bij de molen en het inmiddels afgebroken molenaarshuis. "We gleden met dakpan en al van het dak van het molenhuis af tot er op een gegeven moment geen dakpan meer op zat." Ook de molen zelf bood mogelijkheid voor spelen. De lier op de staart werd voor het kruien niet meer gebruikt, maar voor een ander doeleind was het nog zeer geschikt. "Achter de boerderij hadden we een oude kar liggen. Die hebben we in het water gegooid en vastgemaakt aan de kabel van de kruiier. De één ging in de kar zitten en de ander draaide snel aan de lier waardoor je over het water in de sloot schoot." Leistra praat vol enthousiasme over die tijd.

De molen ging in de loop der jaren zienderogen achteruit totdat op een gegeven moment een ruïne overbleef. Het riet werd vervangen door beplating en ook de roeden werden in de jaren '80 verwijderd,

evenals de restanten van de staart. Toen Harm Leistra zijn vrouw leerde kennen en ze na hun trouwen in Roden gingen wonen werd de molen grondig gerestaureerd en op windkracht weer maalvaardig gemaakt. "Mijn ouders wilden eigenlijk wel van de boerderij af en zo kwam ik in 1993 weer terug op de boerderij." Inmiddels stond er in plaats van een bouwval een prachtig gerestaureerde molen op steenworp afstand van de boerderij. De veehouderij van de Leistra's werd nog enige tijd voortgezet, maar tegenwoordig is het een woonboerderij voor de familie Leistra en verdient Harm de kost als vrachtwagenchauffeur. De molen speelt echter nog steeds een rol in zijn dagelijks leven. Hij houdt voor het Waterschap Noorderzijlvest het gemaal in de molen in de gaten en zorgt voor smering en het schoonhouden van het krooshek. Het vrijwillig molenaarschap laat hij echter aan Jeffrey Cusiël over. "Als je aan het water woont hoef je ook niet perse te gaan vissen." grapt Harm met een kwinkslag. "Maar ik vind de molen prachtig hoor, zeker als die op windkracht draait!"

FIRMA EKKELKAMP

De speciaalzaak voor: Volkorenmeel

*Hondensport, Vogelzaden,
 Paardenvoeders, Vogels
 Aquariumbenodigdheden,
 Hengelsportartikelen
 en alles voor Uw huisdieren*

Rijsstraatweg 135
 ☎ (050) 535 02 15
 Haren (Gr)

Naar windmolen

Joerwert

te Feerwerd voor:

- ✓ tarwemeel
- ✓ tarwebloem
- ✓ rijst
- ✓ gort
- ✓ pannenkoekmeel
- ✓ gemengd graan
- ✓ speltmeel, speltpannenkoekmeel, speltbroodmix
- ✓ oergraan: Oberkulmer Rotkorn
- ✓ en andere molenproducten (ook voor zelfbakkers/-sters)

Openingstijden:

vrijdag en zaterdag 13:30 - 17:30

Molenaar Rolf Wassens

☎ 0594 62 15 45

rolfwassens@online.nl

Voorvallen van molens en molenaars in vroeger eeuwen

Ook dit jaar zal molenaar Bob Poppen een serie artikelen voor de Zelfzwichter verzorgen. Bob speurt nog wekelijks in de oude archieven en komt daarbij regelmatig zaken tegen die zowel met molens, molenaars, hun knechten en de onvermijdelijke cherchers te maken hebben. Interessante zaken omdat ze over Groninger molens en molenaars gaan en over de belangrijkheid van de molens en molenaars in de dorpsgemeenschap. Het zijn ook nu nog zeer herkenbare zaken en ze komen zelfs 'dichtbij' omdat er vaak sprake is van de naam van de molenaars en de molens waarop het gebeuren zich afspeelt. Aflevering 1 gaat over klachten van molenaars en hun molens.

Klachten over molenaars en hun molens

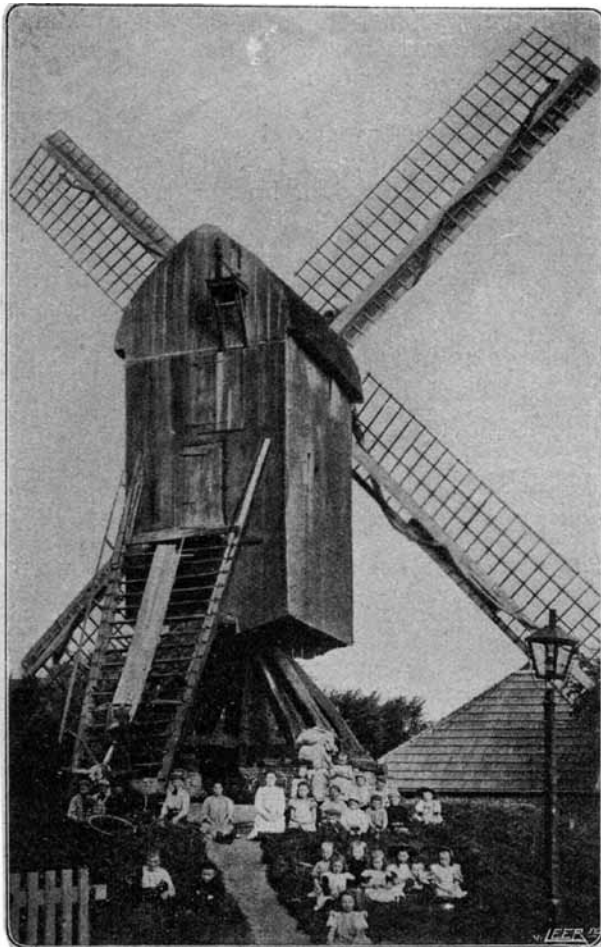
In vroeger eeuwen heeft in vrijwel elk dorp in onze provincie een korenmolen gestaan. Deze dorpsmolen was niet alleen een belangrijke schakel in de voedselproductieketen, maar evenzeer een onmisbare schakel in de belastingopbrengsten. Wanneer zo'n molen, door welke oorzaak dan ook, kwam stil te staan, leidde dit vroeg of laat tot voorspelbare problemen. De voorraad meel raakte op, waardoor er geen brood meer gebakken kon worden en wanneer er niet voldoende andere voedselbronnen waren, lag de honger op de loer. Maar ook de inkomstenbron voor de overheid stagneerde. In zo'n situatie werd uiteindelijk de provinciale overheid erbij betrokken, die met opgelegde maatregelen ervoor zorgde dat het ontstane ongerief werd verholpen en erger werd voorkomen. In de bronnen van de provinciale overheid*) zijn meerdere van dergelijke voorvallen terug te vinden en daaruit vermeld ik de volgende.

Op 29 september 1693 behandelde de Gedeputeerde Staten van Groningen een uitgebracht rapport over "het Carspel Winschoten en de Mulder aldaer over het stilstaan van desselfs eene Meule". De Heren Gedeputeerden beslisten dat de molen binnen de tijd van vier weken weer in een behoorlijke staat moet worden gebracht en dan weer moet kunnen malen. Wanneer de mulder dit niet ziet zitten moet hij de molen voor een redelijke prijs aan de ingezetenen van Winschoten verkopen.

Ruim 150 jaar later zijn er weer klachten over de molens te Winschoten. Beide molens zijn dan in eigendom bij Niclaas Hessels Idzerda die een aanmaning van de Heren Gedeputeerden van 6 februari 1753 om "de molens zonder tijd versuim te repareeren, en wederom in bruikbaaren staat te herstellen" niet serieus neemt. Gedeputeerde Staten dreigen "bequame werklieden op kosten van voornoemden Niclaas Hessels Idzerda" in te schakelen als hij niet zorgt voor een "spoedig voortvaaren en perfecteren der nodige reparatien".

Op 22 november 1661 verkreeg Jonker Maureta Ripperda te Zeerijp toestemming van het provinciaal bestuur om op eigen kosten een korenmolen in het dorp te laten bouwen.

In 1739 zijn er klachten over de mulder van Zeerijp. De ingezetenen hebben een verzoekschrift aan de Heren Gedeputeerden gestuurd, dat op 17 september 1739 wordt behandeld. Hierin vermelden ze dat de molenaar zijn molen niet in een behoorlijke staat houdt, "maar

DE MOLEN TE ZUIDHORN, AFGEDRUKT BIJ EEN KRANTEN-BERICHT VAN 19 NOVEMBER 1910, WAARIN WORDT VER-MELD DAT DE MOLEN BINNENKORT WORDT AFGEBROKEN.

deselve in veele deelen laat vervallen". Ook vermelden ze dat de molenaar hen, wanneer ze bij de molen komen "kwade bejegingen en dreigementen toevoegt in plaatse van behoorlijke expeditie van haare granen als is het dat weer en wint bequaam is".

De Heren Gedeputeerden deliberen [beraadslagen] over deze zaak en gelasten de molenaar om zijn molen ten dienste van de ingezetenen voor 1 november te herstellen. Ook wordt hem "welnstig ingesegt en gelast om nu voortaan en ten allen tijden de Ingesetenen die bij zijn molen werk hebben met alle beleeftheid te bejegenen en derselver granen na behoren te malen sonder in het geringste daar aan met woorden of werken te contravenieeren [overtreden]". Tevens wordt hij veroordeelt tot het betalen van de kosten van de behandeling van deze zaak.

Iets dergelijks speelt zich op 4 juli 1740 af, wanneer de Heren Gedeputeerden de molenaar van Zuidhorn gelasten zijn molen, binnen vier weken, "gangbaar en in volkomene ordre te brengen om de Bakker en

Ingesetenen bequamelik in het malen te gerijven". Mocht de molenaar daaraan niet voldoen dan zullen de Heren Gedeputeerden ingrijpen.

Op 26 april 1742 behandelen Gedeputeerde Staten een curieus geval van het nalatig zijn in het malen voor de ingezetenen en bakkers te Ulrum. Het betreft Jacob Aljes Mulder, die door zijn aanhoudende dronkenschap "caspel-lieden niet na behoren kooft te gerieven". Hij laat het soms zover komen dat de bakkers zelf het graan moeten gaan malen. Jacob Aljes wordt door de Heren Gedeputeerden ernstig gewaarschuwd zijn werk in het vervolg naar behoren te verrichten, omdat zij anders "bij nalatigheid van zulks daarin tot zijn Leedwesen zullen moeten disponeren [beschikken]." En het wordt hem verboden de bakkers te laten malen.

Op 23 september 1745 behandelen de Heren Gedeputeerden een verzoekschrift van enige inwoners van Noordbroek, die namens de inwoners een eveneens curieus feit aan de orde stellen. In Noordbroek staan twee korenmolens, die beide in het bezit zijn van mulder Gerrit Pieters. Het lastige is echter dat hij als enige de beide molens bedient en dus staat er altijd één molen stil. Het gevolg ervan is, zo wordt gesteld, dat "het gemaal seer qualik gerijft, haar koorn slegt gemalen en seer langen tijd worden opgehouden". Zij stellen dan ook voor dat de mulder één van zijn molens verhuurt of verkoopt. Gerrit Pieters is het hier echter niet mee eens en hij stelt dat er geen wet bestaat die verbiedt om twee molens te hebben. Tevens stelt hij dat het in Noordbroek altijd al zo is geweest dat de mulder beide molens bezat, "als konnende van Een Molen aldaar niet bestaan". De inwoners hebben echter nog een grief, namelijk dat "de Mulder niet als Pelle garst maken hebbende geleert selfs seer onervaren was".

De Heren Gedeputeerden beslissen dat de molenaar op de ene molen, voorlopig op proef, "een ste vaste bequaame knecht sal moeten stellen", waardoor bezien kan worden of de inwoners daardoor wel naar genoeg worden geholpen. Tenslotte veroordelen ze Mulder Gerrijt Pieters tot het betalen van de kosten van de behandeling van deze zaak. 26 jaar later speelt deze kwestie opnieuw. Nu is Jan Tjaarts mulder en eigenaar. Van zijn molens wordt vermeldt dat deze "zodanig beschadigd en gebrekkig waren, zijnde de een zelfs geheel onbruikbaar, dat de ingezetenen veeltijds niet naar behooren konden worden gediend en gereven". De Heren Gedeputeerden gelasten Jan Tjaarts "om van stonden aan, en na insinuatie dezes, zijn beide molens te doen repareren".

Op 30 november 1750 buigen de Heren Gedeputeerden zich over de zaak tegen de molenaar van Niekerk en Vliedorp. Nu is het de advocaat provinciaal die namens de ingezetenen optreedt. Hij brengt de klacht naar

voren dat het graan slecht wordt gemalen "tot groot ongerijf der Ingesetenen en nadeel van de Provincie". Als redenen worden aangevoerd "de onbruikbaarheid van de moolen als onkunde van den molenaar". Deze molenaar is door Menne Luitjes, woonachtig te Ulrum en eigenaar van de molen aangesteld.

De Heren Gedeputeerden besluiten, na deliberatie, dat er eerst door een aparte commissie met de eigenaar en de molenaar moet worden gesproken, waarover dan weer een rapport moet worden opgesteld.

Het laatste voorbeeld dateert van 10 november 1757 en betreft de zaak tegen Reinder Geerts, de molenaar van Grijpskerk. Hij weigert het gemalen koren terug te brengen bij de klanten. Slechts wanneer men hem

onder de molen betaalt "of het selve op de stijpen van de moolen te leggen" zal hij het meel alsnog afleveren. Maar ook dan, zo luidt de klacht, laat hij het meel op de molen liggen, "tot groot ongerijf der ingesetenen". De Heren Gedeputeerden delibereren en gelasten mulder Reinder Geerts "om sig even als andere mulders vriendelijk tegens de ingesetenen te gedragen en sig stiptelijk an de conventie met hem gemaakt te houden". En mocht dat niet helpen dan wordt het de ingezetenen van Grijpskerk toegestaan "haar korn in een ander Carspel te laten maalen".

*) De bronnen van de voorbeelden komen uit de resolutieboeken van de Gedeputeerde Staten, die zich bevinden in de Groninger Archieven te Groningen.

Een molen cadeau...

Draagt u, of iemand die u kent, molens een warm hart toe?
Wilt u u dat dit cultureel erfgoed bewaard blijft?
Word Molenvriend en steun het Groninger Molenhuis!

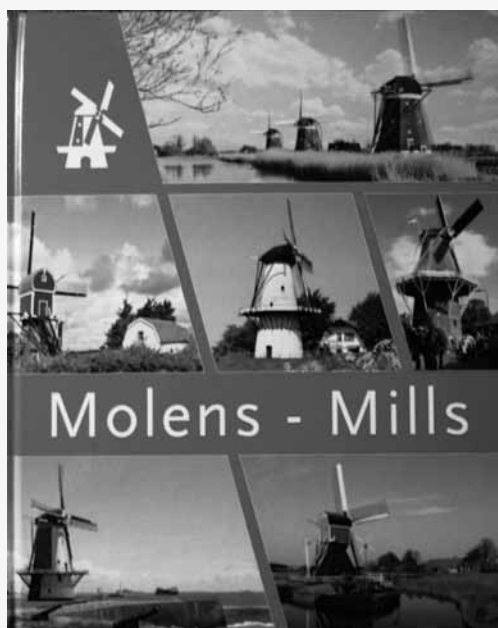
U ontvangt dan het kwartaalblad 'De Zelfzwichter' en een uitnodiging voor de jaarlijkse vriendendag.

Stuur een email naar info@groningermolenhuis.nl of bel (050) 313 00 52 en vermeld of u zelf molenvriend wilt worden of dat u iemand anders molenvriend wilt maken.

HENDRIK HACHMER

BOEKENNIEUWS

**Annelies Roozen, Molens-Mills,
Amersfoort, 2011, 160 pag.
Prijs € 19,90,
ISBN 978-90-6109-4050**

Toen ik gevraagd werd om het boek Molens-Mills te beschrijven dacht ik dat zal weer het zoveelste algemene duizend in een dozijn boek zijn. Deels is het ook zo, maar het is dan ook geschreven voor de toerist. Ook voor een ieder die zich in het algemeen wil oriënteren op molens is het een prachtig boek. Het begin van het boek is geschreven zoals bij vele boeken. Het levert geen echte verrassingen op. De molentypen worden geïntroduceerd, het kruien en de functies van molens komen aan bod, maar het aardige er aan is dat men ook in gaat op de biotoop van molens en het (vrijwillig) molenaarschap. Het boek springt er vooral uit wat betreft fotografie. Alle foto's zijn van hoge kwaliteit en ook met de geografische spreiding is niets mis. In het verleden was het vooral 'Holland'

wat de klok sloeg, maar hier is meer rekening gehouden met de andere provincies. Gelukkig heel veel foto's van molens onder zeil, maar het hadden er voor mij nog wel meer mogen zijn. Het aantal interieurfoto's blijft eveneens ver achter bij het gemiddelde. Tekstueel is er niets mis met het boek. Het leest vlot weg en het boek is tweetalig. De linker kolom Nederlands, de rechter Engels. Het boek is daarom, ook gezien de prijs, een leuke weggever om vrienden en kennissen te overtuigen dat molens leuk en uniek zijn. Slechts één punt van kritiek. Het boek is duidelijk in een lage lonenland gedrukt en vooral bij grote kleurvlakken, zoals bij de rode intro, vlekkelig. Men had, zo vertelde een drukker me, de vellen meer tijd moeten gunnen om te drogen.

Bernd Flessner, *Raritäten im Wind, Mühlenlandschaft Ostfriesland, Norden*, 2011, 128 pag.
ISBN 978-3-939870-93-7, Prijs € 24,80

Het afgelopen jaar verscheen er in het Maandblad OstfrieslandMagzine elke maand een uitgebreid artikel over verschillende molens in de regio. Ost-Friesland is relatief gezien molenrijk. In tegenstelling tot Groningen zijn nog veel molens in privébezit, maar de laatste jaren komen er ook steeds meer molens bij die in het bezit zijn van stichtingen en verenigingen. Wat me zelf altijd opvalt is dat het dorp rondom de molen meestal erg betrokken is bij *hun* molen. Heel vaak wordt een bakhuis toegevoegd waar in de zomermaanden door vrijwilligers molenbrood wordt gebakken.

Het prachtig geïllustreerde boek 'Raritäten im Wind' gaat in op verschillende aspecten van het molenwereldje over de grens. Natuurlijk komt ook de molen van Spetzer-

fehn voorbij. Molenaar Theo Steenblock is de laatste beroepsmolenaar van Ost-Friesland en dat terwijl ook in Duitsland de wind- en watermolens een belangrijke rol speelden bij de industriële ontwikkeling. In 1895 telde het Duitse Rijk nog 13.362 windmolens. In 1925 waren het er nog maar 8170 en in 1939, tijdens een laatste grote telling, 4700. Wat opvalt bij de bestaande molens is dat men vaak allerlei latere toevoegingen als mengketels, silo's en pletters bij een restauratie handhaaft en zelfs mee-neemt in de restauratie. In Nederland zijn deze aspecten jammer genoeg vaak weggerestaureerd. Een goed voorbeeld van een 'Duitse' restauratie is de Meijers Mühle in Papenburg die in 2001 volledig gerestaureerd werd en waar de oude machines bleven staan. Ook in Bunde zijn alle latere toevoegingen, inclusief een pissoir op de stelling om bij hoge nood niet naar beneden te hoeven lopen, gehandhaafd.

Achter in het boek is een volledige lijst van alle Ostfriese molens en molenrompen opgenomen. De samenstellers komen op een totaal van 113 waarvan 84 maalvaardig. Toch is de lijst niet compleet. Zo mis ik de molenromp van Stapelmoor, terwijl de maalvaardige Wichers Mühle wel is opgenomen. Ook het restant van de poldermolen bij Bunde en Tichelwarf missen we. Het geeft al aan hoe moeilijk het is om volledig te zijn. Laatstgenoemde romp staat geheel onopvallend bij iemand in de achtertuin en dient als schuurtje.

Wie het boek wil aanschaffen en dicht bij Bunde woont doet er goed aan om naar de plaatselijke boekhandel aldaar te rijden. Dat scheelt behoorlijk in porto.

Museale molenvondst

Velen van u zullen bekend zijn met de locatie van het huidige museum Stoomgemaal in Winschoten. Een locatie waar sinds mensenheugenis gewerkt wordt aan het waterbeheer. Het stoomgemaal markeert het begin van het Beersterdiep. Dit boezemkanaal was de hoofdafwatering van het voormalig waterschap Reiderland en loosde het water via de toenmalige Beersterzijl op de Dollard. Waterschap Reiderland was verdeeld in zeven onderdelen, het stoomgemaal aan het Oostereinde bemaalde het zesde onderdeel. Oorspronkelijk werd dit onderdeel door drie molens bemalen. Een molen aan de kade van de Pekel A en twee op de locatie aan het Oostereinde. De eerste molen, de Goliath, stond aan de Pekel A, gebouwd in 1851, afgebroken 1882, herbouwd in Uithuizermeeden 1883. De twee andere molens hebben aan het Oostereinde gestaan. Een op de plaats waar nu het stoomgemaal staat, de ander op de voormalige parkeerplaats. In 1877 zijn beide molens als gevolg van blikseminslag door brand verwoest. Een is vervangen door een stoomgemaal de ander herbouwd.

De locatie, het stoomgemaal kent een nauwe verbondenheid met de familie van der Laan. Vanaf ..hebben inmiddels vier generaties van der Laan zich met het wel een wee van het gemaal bezig gehouden. Drie machinisten en de huidige vice-voorzitter van het stoomgemaal.

Tot de collectie van het stoomgemaal behoort een natuurgetrouw model van een van de molens. Dit model is door Marten M. van der Laan, de laatste machinist, gebouwd. Marten van der Laan had een zwak voor de techniek maar had ook een grote affiniteit met educatie. Vele jongeren van de Its in Winschoten hebben op het stoomgemaal de praktische invulling van de stoomtechniek kunnen ervaren. In dit verband is ook het model van de molen te plaatsen. De molen is voorzien van een stalen vijzel, dit is waarschijnlijk niet in overeenstemming met de oorspronkelijke situatie.

Velen van u zullen bekend zijn met de locatie van het huidige museum Stoomgemaal in Winschoten. Een locatie waar sinds mensenheugenis gewerkt wordt aan het waterbeheer. Het stoomgemaal markeert het begin van het Beersterdiep. Dit boezemkanaal was de hoofdafwatering van het voormalig waterschap Reiderland en loosde het water via de toenmalige Beersterzijl op de Dollard. Waterschap Reiderland was verdeeld in zeven onderdelen, het stoomgemaal aan het Oostereinde bemaalde het zesde onderdeel. Oorspronkelijk werd dit onderdeel door drie molens bemalen. Een molen aan de kade van de Pekel A en twee op de locatie aan het Oostereinde. De eerste molen, de Goliath, stond aan de Pekel A, gebouwd in 1851, afgebroken 1882, herbouwd in Uithuizermeeden 1883. De twee andere molens hebben aan het Oostereinde gestaan. Een op de plaats waar nu het stoomgemaal staat, de ander op de voormalige parkeerplaats. In 1877 zijn beide molens als gevolg van blikseminslag door brand verwoest. Een is vervangen door een stoomgemaal de ander herbouwd. De locatie, het stoomgemaal kent een nauwe verbondenheid met de familie van der Laan. Vanaf.. hebben, inmiddels vier generaties van der Laan zich met het wel een wee van het gemaal bezig gehouden. Drie machinisten en de huidige vice-voorzitter van de stichting. Tot de collectie van het stoomgemaal behoort een natuurgetrouw model van een van de molens. Dit model is door Marten M. van der Laan, de laatste machinist, gebouwd. Marten van der Laan had een zwak voor de techniek, maar had ook een grote affiniteit met educatie. Vele jongeren van de Its in Winschoten hebben op het stoomgemaal de praktische invulling van de stoomtechniek kunnen ervaren. In dit verband is ook het model van de molen te plaatsen. De molen is voorzien van een stalen vijzel, dit is waarschijnlijk niet in overeenstemming met de oorspronkelijke situatie.

Piet Mulder is secretaris van de stichting tot Behoud van de Groninger Stoomwerktuigen

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwemeel
- viergranenmeel
- pannenkookmeel
- boekweitmeel

Openingstijden:

woe. t/m vrij. 10:00-17:00

zat. 10:00-16:00

Molenaar: J.J. Pot

Telefoon (0598) 39 49 53

MOLENSTEENMAKERIJ

Voor de beste kunstmaalstenen als ook blauwe basaltlavamaalstenen.

Tevens wrijfstenen, kweernen (romeins model)
demonstratiestenen (doorsnede: 10, 15 of 20 cm.)
en huishoudmolens.

Zeer snel en vakkundig scherpen van uw molenstenen en
maaltechnische adviezen.

www.molentenen.nl

Werkplaats: Rijksweg 146 6586 AB Plasmolen, Nederland

Telefoon: 024-696 36 54 / Fax: 024-696 36 57

GSM: 0653667686 / E-mail: molentenenmakerij@planet.nl

Molenmakersbedrijf
Molema
V.O.F.

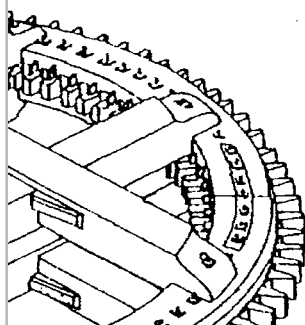

Provincialeweg 4, 9677 TW Heiligerlee

telefoon (0597) 59 16 60

telefax (0597) 59 11 76

mobiel 06 53 22 48 91

- Nieuw werk en reparatie (evt. op locatie)
- Opmeten en ophangen samen met de molenaar
- Vangtouwen
- Zeil-kettingwerk
- Bijenwas, verse reuzel en romi blanke reuzel

Sipke Koning

Noteboomstraat 2

8922 AJ Leeuwarden

(058) 2135830 / (06) 44003400

siko@hetnet.nl

www.koning-molentenen.nl

Overige zaken en gebeurtenissen over en bij molens

ANDER MOLENNIEUWS

Groninger Molenweekend

9 en 10 juni

'Molens in beweging'

Ook in 2012 organiseert het Groninger Molenhuis weer het Groninger Molenweekend. Het Groninger Molenweekend 2012 vindt plaats op zaterdag 9 en zondag 10 juni. Het centrale thema is *'Molens in Beweging'*. Niet alleen vroeger was een molen vaak het middelpunt in een dorp of een streek, ook tegenwoordig is in menig dorp de molen een plek waar regelmatig activiteiten worden georganiseerd. Met het thema *'Molens in Beweging'* willen we tevens aangeven dat er nog volop leven is op en rondom de molens. Steeds weer melden zich vrijwilligers aan om zich te laten opleiden tot molenaar of molengids en houden daarmee deze monumenten en dit industrieel erfgoed in stand. In het Groninger Molenweekend zullen er rondom verschillende molens wandelingen en fietstochten worden uitgezet, zodat ook de bezoekers in beweging zijn en in het weidse landschap kunnen genieten van de draaiende wieken aan de horizon. De BankGiroLoterij ondersteunt de Molendagen in de jaren 2011 tot en met 2014.

Activiteiten Molenwerkgroep Oost-Groningen

De Molenwerkgroep Oost-Groningen heeft dit voorjaar weer diverse activiteiten op stapel staan waaronder de traditionele voorjaarsexcursie in april. Zie voor meer informatie de website www.molenwerkgroepoostgroningen.nl die sinds 1 januari 2012 in de lucht is.

Promotie DVD

Op de nieuwjaarsbijeenkomst van de Molenwerkgroep Oost-Groningen werd de Promotie DVD gepresenteerd. De DVD, die werd gemaakt door Anton Tiktak, is bedoeld om nieuwe vrijwillige molenaars te werven. Op advies van Tiktak is de voertaal op de DVD

Gronings zodat het een 'streekeigen product' is geworden. Maar om ook 'anderstaligen' te kunnen bedienen is de DVD eveneens beschikbaar met Nederlandse ondertiteling.

Jubileum Gilde van vrijwillige molenaars

Op 28 januari 2012 vierde het Gilde van vrijwillige molenaars het veertigjarig jubileum in het Openluchtmuseum in Arnhem. Ook een delegatie molenmensen uit Groningen was present bij deze feestelijke bijeenkomst.

Het museum, dat 's winters gesloten is, had voor deze gelegenheid een tweetal molens opengesteld. Het Gilde werd in 1972 opgericht omdat in de jaren zestig, toen stoom, stroom en diesel het werk van de wieken had overgenomen, veel molens stil kwamen te staan. Dikwijf werden ze vanwege de hoge onderhoudskosten afgebroken. Bovendien dreigde het molenaarsvak uit te sterven. Dat was voor acht enthousiastelingen, waaronder de thans in Winsum wonende Piet Groot, aanleiding om een opleiding tot vrijwillige

ARNHEM MOLENAARSDAG
28-1-2012

molenaars te initiëren. Met de Vereniging De Hollandse Molen werd overeengekomen, dat de vereniging voor een onafhankelijke toetsing zou zorgen. Eind jaren zestig legden de eersten met succes examen af. Tot voor kort werd door de instructeurs voor molenaars-in-opleiding gebruik gemaakt van informatie die door Den Besten, Wiessner e.a. was verzameld, voorzien van illustratiemateriaal van Pouw. Hoewel de cursusmappen een schat aan informatie bevatten, vormde de hoeveelheid verondersteld noodzakelijke theoretische kennis voor veel molenaars-in-spé een struikelblok. Reeds enige tijd gingen er stemmen op om in de opleiding de theorie in dienst te stellen van de praktijk. De theoretische kennis moet de achtergrond vormen van de inzichten om op de molen onder alle omstandigheden (bijna automatisch) de juiste handelingen te verrichten. Bovendien is naast het weer de kennis omtrent de veiligheid van molenaar en bezoeker een absolute voorwaarde. En bezoekers

willen graag een goed verhaal horen van de molenaar. Ook communicatie is van belang. Daarom heeft het Gilde opdracht gegeven lesbrieven te schrijven voor instructeurs en molenaars-in-opleiding. De lesbrieven, samengesteld door Tineke de Danschutter en Arjen Strijkstra, werden tijdens de zeer goed bezochte bijeenkomst in Arnhem officieel gepresenteerd.

Ingebruikstelling koren- en pelmolen Joeswert te Feerwerd

Molenstichting Winsum stelt molen Joeswert te Feerwerd, na een grote restauratie, in gebruik op zaterdag 7 april. De bijeenkomst begint om 14.00 uur in de Jacobuskerk. Rond 14.45 uur wordt de vang gelicht waarna de molen, in groepjes bezichtigd kan worden. Molenbouwer Vaags heeft onder meer de kap vernieuwd, de bovenas van nieuw vulhout voorzien en op de roeden nieuwe kleppen, remkleppen en neuzen aangebracht.

Zagen voor molenbiotoop De Zwaluw te Zuurdijk

Op 4, 11 en 18 februari is gezaagd voor de molenbiotoop van molen De Zwaluw in Zuurdijk.

De afgelopen jaren is de molen gerestaureerd. Hij staat er nu weer schitterend bij maar is, zeker in de zomer, door de hoge bomen nauwelijks zichtbaar en kan dus vrijwel geen wind vangen.

Om dit te verbeteren heeft Landschapsbeheer Groningen samen met het Groninger Molenhuis en het dorp een duurzaam plan gemaakt. Molenaar Jan Gramsbergen heeft een zaagploeg bij elkaar gekregen die op 4 februari begon met de klus. Die dag waren er zo'n 20 mensen aan het werk met zagen, sjouwen maar ook met de catering. In de pauzes die, gezien het prachtige, maar wel koude weer, hard nodig waren liet de ploeg zich de muffins, hartige taarten, soepen en broodjes goed smaken. Alles klaargemaakt door dorpsgenoten. De sfeer was goed, het weer fantastisch. Het was een waar dorpsfestijn!

Verrassende molenfoto's

Leerlingen van het Alfa College in Groningen fotograferen een molen vanuit een artistieke en verrassende invalshoek.

De eerste bijdrage is van Sander Jonker, student Media Vormgeving van het Alfa College aan de Adm. de Ruyterlaan in Groningen. De afgebeelde molen betreft de **poldermolen van de polder Ellersvelderpolder-Zwakkenburg (103 ha)** Hoendiep Oostzijde 65 Zuidhorn. De foto van Sander is geïnspireerd op Braque en Kurt Schwitters (Kubisme en collagetechnieken).

Deze rubriek gaat over timmeren, schilderen
en restaureren aan de Groninger molens

MOLENONDERHOUD

Slochter Molenstichting

Poldermolen **De Ruiten** (113) te Slochteren
Al eerder is gemeld dat de restauratiewerkzaamheden volledig zijn afgerond. De eindafrekening van de verkregen subsidies wordt binnenkort opgesteld. Ook het terrein is weer redelijk op orde, maar door de winterse omstandigheden zal pas in de loop van dit jaar het gras rondom de molen weer groen kleuren. Dit werk is geheel in handen van vrijwilligers, waaronder de beide molenaars van De Ruiten.

Korenmolen **Windlust** (22) te Overschild en herinnering aan Tom Krabbendam
De stichting heeft ook voor molen Windlust meer tijd gekregen om in 2012 de laatste onderdelen van de restauratie van de molen af te ronden. Kijkend naar het inmiddels verrichtte deel van het werk valt het vakmanschap van molenbouwer Tom Krabbendam op. De nauwkeurigheid die Tom als meubelmaker volgde, is ook terug te vinden in zijn molenmakerswerk. De Slochter Molenstichting heeft uit respect hun molens in de rouwstand geplaatst. Het streven is om de Windlust in 2012 weer prachtig gerestaureerd te hebben, waardoor naast de inspanningen van molenbouwer Jellema ook Tom's werk nog lang zichtbaar zal zijn.

Poldermolen **De Groote Polder** (111) te Slochteren

Binnenkort zullen vang en lendestut worden hersteld. Daarnaast blijken de medio 1975 geplaatste kruipalen veel te kort. Onlangs is een tweede kruipaal uit de grond getrokken tijdens het kruien van de molen. De lengte ervan is ruwweg 1 meter. Rekening houdend met de grillige grondslag van het terrein, vooral rond vizelbak en uitlopersgat (voor de Nederlandse lezers: de buitenwaterloop), is dit veel te kort. Vervanging wordt voorbereid. Daarnaast wordt momenteel bestek opgemaakt voor een geheel nieuw wieken-

kruis. De situatie van met name de beide roedebalken gaat achteruit. De eind 2011 door Koning Molenzeilen te Leeuwarden geleverde zeilen voldoen prima en de leerling molenaars – de molen is een instructiemolen – wordt het zo wel erg gemakkelijk gemaakt. Alles past en werkt zoals behoort.

Poldermolen **Fraeylemamolen** (109) te Slochteren

Nog dit jaar worden 1 roede en de windpe-luw geheel vernieuwd. De tweede roede hoopt de stichting in 2013 te kunnen vervangen. Verder staat de molen er momenteel goed voor.

Opmerking: de drie poldermolens aan de Groenedijk te Slochteren zijn ruwweg in dezelfde periode (jaren zeventig) gerestaureerd. Om die reden blijken alle drie de wiekenkruisen in min of meer dezelfde slechte staat, en zijn aan vervanging toe. Dit is wel een forse financiële tegenvaller in een periode waarin bezuinigingen op cultuur (en dus ook erfgoed) door de overheden worden ingevoerd.

Korenmolen **Enterprise** (98) te Kolham

De stichting heeft meer tijd gekregen om in 2012 de laatste onderdelen ten gevolge van de restauratie van de molen af te ronden. Hiervoor is nog wel een extra bijdrage nodig die grotendeels uit zelf verkregen middelen gedekt moet worden. Hiertoe zijn voorbereidende stappen gezet.

Koren- en pelmolen **Stel's meulen** (97) te Harkstede

De stichting werkt aan een project om het noodzakelijke herstel aan het wiekenkruis en de bintbalken van de eerste zolder te kunnen uitvoeren. Ondertussen is door de inzet van de beide molenaars de molen heel regelmatig open, waarbij met enige voorzichtigheid

AGENDA

Sommige agendapunten zijn uitgebreider beschreven in de rubriek *Ander molen-nieuws*.

Raadpleeg voor de meest recente gegevens de **agenda** op de startpagina van de website van Het Groninger Molenhuis: www.groningermolenhuis.nl

Openingstijden van de molens staan, voor zover ze bekend zijn, vermeld op de website in de rubriek GRONINGER MOLENS; klik bij de gezochte molen op de link **Meer Informatie**.

24 maart	Friese molenaarsdag in Gaasterlan-Sleat
7 april	Officiële ingebruikstelling koren- en pelmolen Joeswert te Feerwerd
zaterdag 14 en zondag 15 april	Museumweekend / Laat je verrijken door het museum
12 april	Kopijsluiting voor de Zelfzwichter 2012/2
14 april	Excursie Molenwerkgroep Oost-Groningen naar Tubbergen e.o.
zaterdag 12 en zondag 13 mei	Nationale Molen- en Gemalendagen
donderdag 17 mei	Hemelvaartmarkt Eenrum
	Traditionele markt rondom stellingmolen De Lelie
zaterdag 9 en zondag 10 juni	Groninger Molenweekend
	Thema: 'Molens in beweging'

Aanvullingen/correcties De Zelfzwichter 2011/4

Abusievelijk is verzuimd de naam van de fotograaf van de windmolen op pagina 21 te vermelden. De foto is gemaakt door Jan Danes uit Kolham.

wordt gedraaid. Al met al vormt de toegenomen belangstelling voor Stel's meulen een motivatie om het project zo snel mogelijk vlot te trekken. De benodigde middelen zijn echter niet eenvoudig te krijgen. Er moet daarom nog een behoorlijke inspanning worden geleverd.

an Tollenaar is
eroepsmolenaar
n werkzaam op de
waluw in Burdaard

FOTO: J. OOSTERHOUT, 352020

